

Preporuke za učešće javnosti u planiranju i implementaciji održive urbane mobilnosti

→ Učešće javnosti je suštinska komponenta urbanističkog planiranja iz dva razloga: to je oblik ostvarivanja moći lokalne zajednice kao najvišeg tela u urbanom razvoju; i to je efikasan metod za poboljšanje performansi planiranja radi postizanja visokog nivoa urbane održivosti.

→ Uspostavljanje efektivnih pravila za učešće javnosti je garancija za suverenu vlast zajednice.

→ Prema Kodeksu dobre prakse za građansko učešće u procesu odlučivanja Saveta Evrope, najvažniji instrumenti i mehanizmi učešća javnosti su: 1) obezbeđivanje slobodnog pristupa aktuelnim, tačnim i pravovremenim informacijama, 2) prikupljanje predloga lokalnih aktera kroz javne konsultacije, 3) sprovođenje javnog dijaloga kroz javne rasprave radi utvrđivanja interesa i mišljenja različitih javnih grupa, i 4) uspostavljanje partnerstva sa lokalnim stanovništvom i društvenim grupama u procesu pripreme i realizacije planova.

→ Značajno je da se identifikuju svi stakeholderi i grupe stanovništva zainteresovane za planska rešenja ili na koje urbanistički plan može da utiče; međutim, mnogo je teže i važnije da se zainteresovani stakeholderi i društvene grupe uključe u proces pripreme i realizacije plana.

→ Za izradu efikasnih planova urbanog razvoja i planova urbane mobilnosti koji odgovaraju potrebama lokalnog stanovništva, planeri treba da izuče i razumeju specifična iskustva i tradicije urbanog razvoja.

Preporuke za socijalno stanovanje

→ Ciljeve socio-kulturne, ekonomske i ekološke održivosti potrebno je promovisati kao normativno usmerenje za politiku i praksu socijalnog stanovanja i u skladu sa njima razvijati odgovarajuću regulativu (standarde, pravila i preporuke) za urbanističko planiranje i projektovanje u ovoj oblasti.

→ Neophodna je diversifikacija tipoloških oblika izgradnje socijalnog stanovanja, posebno sa aspekta prilagođavanja različitim kulturnim i socijalnim potrebama potencijalnih korisnika i u funkciji podsticanja mešovitenih oblika stambene svojine.

→ Preporučuje se obavezna primena postupka urbanističko-arhitektonskog konkursa u realizaciji projekata socijalnog stanovanja. Urbanističko-arhitektonski konkursi mogu doprineti unapređenju kvaliteta i inovativnosti socijalne stambene izgradnje ukoliko se zasnivaju na integralnom uvažavanju odgovarajućih kriterijuma održivosti u projektovanju i ako se u postupku njihovog sprovođenja, od izbora do konačne realizacije rešenja, ne odstupa od raspisom postavljenih zahteva.

SPUDS

Support to Process of 2015-2018
Urban Development in Serbia

Podrška procesu urbanog razvoja u Srbiji (SPUDS)

IAUS je dobio finansijsku podršku SCOPES 2013-2016 institucionalnog programa za saradnju «Scientific co-operation between Eastern Europe and Switzerland» (SNSF – SDC) da produbi svoja istraživanja u toku trogodišnjeg institucionalnog partnerstva sa Švajcarskim Centrom za saradnju i razvoj (CODEV) Politehničkog univerziteta u Lozani (EPFL) za istraživački projekat “SPUDS – Support to Process of Urban Development in Serbia”.

Koordinator istraživanja je prof. dr **Jean-Claude Bolay**, direktor CODEV-a, u saradnji sa dr **Tamarom Maričić**, koja je ko-kordinator i rukovodilac IAUS tima.

IAUS TIM:

dr **Tamara Maričić**
dr **Slavka Zeković**
dr **Miodrag Vujošević**
dr **Tanja Bajić**
dr **Jelena Živanović Miljković**
dr **Božidar Manić**

CODEV EPFL TIM:

prof. dr **Jean-Claude Bolay**
dr **Marija Cvetinović**
dr **Abigail-Laure Kern**
Fiona Fossati

Više informacija o SPUDS projektu:

www.spuds.edu.rs



CODEV

Preporuke za planiranje, upravljanje i implementaciju urbanog razvoja u Srbiji

za praktičnu primenu
u profesionalnoj
i akademskoj zajednici

Preporuke o urbanističko-prostornom planiranju i novim modelima upravljanja urbanim razvojem

→ Imperativno povezivanje i usklađivanje prostorno-urbanističko-planskog instrumentarijuma sa instrumentarijumom iz oblasti usmeravanja razvoja (ekonomska politika, inovaciona politika, regionalni razvoj, ekološko-prostorna politika, socijalna politika, demografska politika i druge javne politike).

→ Poboljšanje svih oblika planske evaluacije (*ex ante*, *ex post*, *ex continuo*) kao deo monitoringa i implementacije odluka.

→ Poboljšanje implementacije, imajući u vidu da je najveći deo implementacijskih poluga (politika, instrumenata, podrški i dr.) za strateške odluke prostorno-urbanističkog usmeravanja razvoja na raspolaganju u oblastima izvan urbanih politika, u prvom redu u delu ekonomsko-finansijskih instrumenata.

→ Korišćenje novih pristupa obnovi strateškog istraživanja, mišljenja i upravljanja (usaglašenim sa regionalnim strateškim upravljanjem u EU), posebno značajnim za razvoj upravljanja u metropolskom području Beograda i Novog Sada, za usmeravanje strateškog regionalnog razvoja i integrisanje strateških projekata u razvojni planski okvir, s obzirom na brojne konflikte (naročito u ekonomskom i prostorno-urbanističkom planiranju razvoja gradova) i na izazove participacije u pripremanju, donošenju i ostvarivanju strateških odluka kao jedno od nerešenih pitanja u planiranju.

→ Unapređenje znanja i planske prakse u skladu sa rigoroznom planskom delatnošću (teorijska osposobljenost, instrumenti strateškog upravljanja, tehnička podrška itd.) s obzirom da se postojeće planiranje prenatlaženo bavi tehničkom podrškom (npr. monitoringom, alatima IKT, e-upravljanjem i sl.), sporadično pitanjima vrednosnih i interesnih aspekata odlučivanja, evaluacije, implementacije, uz zanemarivanje korišćenja alternativnih modela budućeg razvoja, upravljanja razvojem itd.

Preporuke o novom regulatornom okviru od značaja za upravljanje urbanim razvojem

→ Zakon o planskom sistemu, kao nov regulatorni okvir kojim se uređuje upravljanje sistemom javnih politika u Srbiji ima za cilj da: (a) definiše mehanizme za donošenje i međusobno usklađivanje javnih politika; (b) uspostavi instrumente za usmeravanje javnih politika ka željenim efektima, kao i da ih poveže sa budžetom, i (c) formalizuje neformalne prakse planiranja i integriše ih sa formalnim u svim javnim politikama.

→ Sa usvajanjem ovog Zakona, suštinski će se repozicionirati praksa prostornog i urbanističkog planiranja u Srbiji i dosadašnja neformalna praksa strateškog planiranja će preuzeti ulogu nosioca javnih politika.

→ Zakon o planskom sistemu uvodi dijalog kao način za donošenje

odluka o politikama prostornog razvoja, premešta odlučivanje u političku sferu i uvodi kolaborativno—komunikativnu paradigmu u plansku praksu.

→ Zakon donosi novinu - sagledavanje postupka utvrđivanja javnih politika kao složenog procesa kojim treba upravljati uspostavljanjem jasne procedure za odlučivanje unutar skupa kompleksnih problema, gde dominiraju dva ključna aspekta: uređivanje poslova u procesu upravljanja i način izbora rešenja.

→ Zakon o planskom sistemu nije do kraja usklađen sa principima dobrog upravljanja i demokratskog odlučivanja jer: a) nije institucionalizovan dijalog širokog kruga učesnika kao način za razrešavanje konflikta između različitih strana i interesa u procesu formiranja javnih politika; b) ne prepoznaje se važnost integralnog pristupa u kreiranju javnih politika koji bi trebalo da se odvija kroz međusektorsku saradnju na horizontalnom i na vertikalnom nivou, i c) finansijska podrška sprovođenju javnih politika ne prepoznaje pluralizam interesa jer ostaje u domenu javnog sektora i odvija se kroz paralelan sistem.

Preporuke za usklađivanje i inoviranje politike građevinskog zemljišta i urbanog razvoja

→ Unapređenje i usaglašavanje regulatornog/institucionalnog okvira urbanističkog i prostornog planiranja i građevinskog zemljišta radi efikasnog korišćenja, planiranja, finansiranja i upravljanja građevinskog zemljišta (i teritorijalnog kapitala gradova) i rešavanja kumuliranih problema urbanog razvoja (npr. spontanog urbanog širenja/urban sprawl, masovne nezakonite izgradnje, sanacije substandardnih naselja, reaktiviranja braunfildsa, urbane obnove, restitucije nepokretnosti, idr.).

→ Usklađivanje urbane politike i politike građevinskog zemljišta (regulatornih mehanizama, tržišnih institucija, načina finansiranja komunalnog opremanja) unapređenjem: 1) *tržišno-zasnovanih instrumenata zemljišne politike*, 2) *inovativnih i fleksibilnih alata zemljišne politike*, i 3) *upravljanja građevinskim zemljištem*.

→ Povezivanje instrumenata za finansiranje komunalnog opremanja zemljišta sa reformom lokalnih javnih komunalnih preduzeća, uz ustanovljavanje ekonomske regulacije i redefinisane instrumenata.

→ Poboljšanje vrednovanja građevinskog zemljišta primenom pravnih i ekonomskih principa, pristupa i metoda evaluacije u skladu sa ciljevima, uvođenje instrumenata za izuzimanje uvećane vrednosti zemljišta, kao i prakse kompleksnih procena efekata instrumenata zemljišne politike u lokalnom budžetu.

→ Unapređivanje planskih metoda, instrumenata i alata održivog i *rezilijentnog* urbanog razvoja, poboljšanje upravljačkih mehanizama, institucionalno-organizacionih aranžmana i implementacije strateških politika, planova i projekata, primena *Internacionalnih smernica o*

urbanističkom i teritorijalnom planiranju radi sprečavanja nelegalnog i spekulativnog razvoja gradova i jačanje kapaciteta za korišćenje fondova EU i raznih finansijskih instrumenata koji podržavaju integralni urbani razvoj i urbanu obnovu.

Preporuke o regulativi o korišćenju građevinskog zemljišta sa aspekta uticaja na imovinska prava

→ Usklađivanje/ažuriranje svih podataka o građevinskom zemljištu (identifikovanje strukture vlasništva nad zemljištem, pravovremeno sprovođenje parcelacije itd.) kao osnovni predušlov za sprovođenje svakog instrumenta regulative o korišćenju građevinskog zemljišta.

→ Neophodno sistemsko usklađivanje pojedinih pitanja koja regulišu prava vlasništva na zemljištu, na šta naročito upućuje postojanje zakonskih odredbi koje su međusobno oprečne ili čak smanjuju efikasnost primene regulative *sui generis* (npr. kod pitanja rešavanja restitucije građevinskog zemljišta).

→ Permanentno održavanje ravnoteže između različitih relevantnih potreba u prostoru i interesa vlasnika kroz proces planiranja; proces prostornog i urbanističkog planiranja pokrenut je javnim interesom, s jasnim potrebama i očekivanjima po pitanju načina korišćenja zemljišta, ali nužno utiče i na prava privatne svojine na građevinskom zemljištu, bilo određenim ograničenjima ili čak proširivanjem prava.

Preporuke za unapređenje participativnog planiranja

→ Za napredak primene demokratskih principa u Srbiji neophodno je povećati učešće svih fizičkih i pravnih lica, a naročito građana u procesu donošenja odluka i omogućiti im veći uticaj na planiranje razvoja njihove urbane sredine, kako bi participativno planiranje umesto deklarativne preuzelo suštinsku ulogu.

→ Razvoj i primena novih/neformalnih metoda i instrumenata (uključujući informaciono-komunikacione tehnologije), zasnovano na iskustvima „najbolje prakse“ i prilagođenih specifičnim uslovima našeg društva i kulturno-istorijskom miljeu, za aktivno i smisleno učešće svih zainteresovanih i ugroženih strana.

→ Inicirati institucionalne promene radi ublažavanja centralizovanog načina donošenja odluka, postizanja ravnoteže između *top-down* i *bottom-up* pristupa u odlučivanju i pojačanja vertikalne i horizontalne institucionalne koordinacije i komunikacije, uz omogućavanje institucionalne podrške građanskim i ostalim „bottom up“ inicijativama.

→ Promovisanje komunikacije i saradnje administracije i stručnjaka sa građanima i civilnim inicijativama radi stvaranja društvenog konsenzusa o prioritetima razvoja i delanja u skladu sa javnim interesom.